



Monumentnummer*: 532352

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* 29 juli 2016
Kadaster deel/nr 82774/129

*Woonplaats** Groenekan, Utrecht
*Gemeente** De Bilt
*Provincie** Utrecht

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Maartensdijk	N			1854
Maartensdijk	N			1778
Maartensdijk	N			1770
Maartensdijk	N			1769
Maartensdijk	N			1859
Maartensdijk	N			1713
Maartensdijk	N			1862

*Omschrijving***

Cluster 35. Fortaanleg met caponniere en aardwerken.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTAANLEG MET CAPONNIÈRE EN AARDWERKEN, WAARIN (RESTEN VAN) GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, ONDERBOUW BRUG, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDSWEGEN EN MET VAN OUDSHER DOOR STENEN PALEN AANGEDUIDE MILITAIRE ZONE als basale onderdelen van Fort Voordorp. Forten werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de forten is, behalve dit gewoonlijk al tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd die bedoeld was om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die de bebouwing en open terreinen dekten en de contouren bepaalden en bestrate paden en appellaatsen. Forten waren omgeven door (natte) grachten om eventuele nadering van de omwalling of het fortterrein tot het laatst toe te belemmeren. De forten waren gewoonlijk slechts te bereiken via een of meerdere bruggen of via een smalle landengte. Waar om waterstaatkundige of andere redenen een permanente directe verbinding tussen binnen- en buitengebied bestond, was deze zodanig uitgevoerd dat hij niet of slechts met de grootste moeite te passeren was. Toepassing van zogenoemde ezelsruggen, monniken (vooral bij vestingen) en / of hekwerken was hierbij gebruikelijk. Langs de buitenzijde van de grachten lag vaak een weg of pad, dat zowel in de vorm van een gedekte weg kon zijn aangelegd, als ook wel gelijk met, of zelfs boven maaiveldniveau. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en ook van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort. Buiten de natte gracht bevindt zich bovendien vaak een (van oudsher en nog ten dele) met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, de Militaire Landsgrond.

Fort Voordorp vormde geen uitzondering op dit principe, maar er was geen glacis langs de wegen rond het fort, terwijl de Militaire Landsgrond zich - behalve in de vorm van enige tuingrond aan de zuidzijde - niet buiten de (onderhouds)wegen uitstrekte. Een niet veel voorkomend feit was de tamelijk ingrijpende wijziging van het fort vanaf 1878, waarbij niet alleen de frontzijde enigszins in zuidelijke richting werd gedraaid, maar ook de oppervlakte van het aardlichaam afnam en de trapeziumvorm verdween. Een toevoeging uit deze periode is de caponnière, centraal aan de (nieuwe) frontzijde. Een caponnière is een vooruitgeschoven verdedigingswerk (met driehoekige opzet), mede tot stand gebracht als (flank)bescherming van een wal of courtine. Resten of sporen van de oudere aanleg of andere waarden kunnen nog in de bodem aanwezig zijn. Het fort was van oudsher bereikbaar via een brug over de gracht aan de zuidwestzijde; deze is intussen vervangen is door een jonger exemplaar, waartoe de bestaande onderbouw is gebruikt. Een deel van de wallen is gereconstrueerd, maar de aanleg van de op maaiveldhoogte gelegen delen van het fort is grotendeels benut voor de aanleg van parkeervoorzieningen. Mogelijk bevinden zich hier nog wel sporen of resten van de vroegere aanleg. Tevens heeft centraal op het werk nieuwbouw plaatsgevonden ten dienste van de functie als vergader- en congreslocatie. Inundatiegebied en schootsveld zijn nog tamelijk goed herkenbaar.

Omschrijving

FORTAANLEG MET CAPONNIÈRE EN AARDWERKEN, WAARIN (RESTEN VAN) GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, ONDERBOUW BRUG, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDSWEGEN EN MET VAN OUDSHER DOOR STENEN PALEN AANGEDUIDE MILITAIRE ZONE (ca. 1869-1870, gewijzigd 1878-1879). In hoofdzaak driehoekig met hoekige bastions op het (noord)westelijk en het noordelijk bastion en een bastion met afgeronde hoeken aan de zuidzijde. Centraal aan de front- of oostzijde de puntige caponnière. Op het werk verschillende aardgedekte werken en resten of sporen van opstelplaatsen voor geschut (emplacements). Langs de buitenrand van het fort is een aarden wal aangelegd, waarin en waartegen bomvrije bouwwerken, waaronder een poterne als onderdeel van de caponnière. In de aanloop tot de Tweede Wereldoorlog heeft een deel van de wallen aan de zuidoostzijde ten dele plaats gemaakt voor de bouw van enige Groepsschuilplaatsen Type P. Het fort wordt omgeven door een ruime gracht die de contouren van het de vroegere fortaanleg volgt en die wordt begrensd door het onderhoudspad (zuidzijde) en de omleidingsweg (Voordorpsedijk, noordzijde). In de gracht gemetselde brughoofden en pijlers. Tot de aanleg behoort ook de oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog de zeggenschap had, de Militaire Landsgrond.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



FORTAANLEG MET CAPONNIÈRE EN AARDWERKEN, WAARIN (RESTEN VAN) GESCHUTSOPSTELPLAATSEN, ONDERBOUW BRUG, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN OMLEIDINGS- EN ONDERHOUDSWEGEN EN MET VAN OUDSHER DOOR STENEN PALEN AANGEDUIDE MILITAIRE ZONE van het Fort Voordorp is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het onderdeel is een voorbeeld van een grotendeels aarden aanleg, met aarden dekkingen voor bouwwerken met verschillende functies uit de periode 1869-1870, verbeterd en aangepast rond 1878 en in 1939-1940.

* Archeologische waarden vanwege de mogelijk in de bodem aanwezige resten of sporen van oudere bouwfases, opstelplaatsen voor geschut, loopgraven, aardwerken, waterwerken, wegen en dergelijke.

* Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en door de herkenbare relatie met het schootsveld en de inundatiezone.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een fort dat kort na de eerste aanleg in 1869/70 reeds in 1878 aan nieuwe omstandigheden en vereisten is aangepast en daarvan nog vele kenmerken vertoont.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat een deel van de aanaardingen, het aangepaste grondplan, de gracht en het onderhoudspad grotendeels onveranderd bewaard zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie